

आदिम जमाती विकास योजने अंतर्गत
“Training Programme for Agri &
Animal Husbandry for PVTGs” या
योजनेच्या मार्गदर्शक तत्वांना मंजूरी
देणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
आदिवासी विकास विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: केंद्रीय-२०१९/प्र.क्र.१२५/का-१९
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२
तारीख: ०३/०१/२०२०

संदर्भ-

१. जनजाती कार्य मंत्रालय, नवी दिल्ली यांचे पत्र क्र.F.No.११०१५/०५/२०१७-

TSP, दि.३०/०५/२०१७

२. शासन निर्णय क्रमांक: केंद्रीय- २०१७ /प्र.क्र. ७८ /का.-१९ दि.११/१०/२०१७

प्रस्तावना -

केंद्र शासनाकडून दरवर्षी विशेष केंद्रीय सहाय्य अंतर्गत अनुदान, भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद २७५(१) अंतर्गत व आदिम जमाती विकास कार्यक्रम या योजनां अंतर्गत राज्य शासनास अनुदान प्रदान होत असते. या योजनाअंतर्गत प्राप्त होणा-या अनुदानासाठीचे प्रस्ताव मा.मुख्य सचिव यांच्या अध्यक्षतेखालील कार्यकारी समितीकडे सादर करण्यात आले. सदर प्राप्त प्रस्ताव मुख्यत्वे प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प,पांढरकवडा, चंद्रपुर, भामरागड, जव्हार, पेण यांच्या कार्यक्षेत्रातील आदिम जमातीच्या लोकांसाठी, कृषि, पशुपालन या बाबत प्रशिक्षण देणे, त्यांना कृषि व पशुपालन या बाबत अद्ययावत तंत्रज्ञान शिकवणे व त्याबाबत त्यांची क्षमता बांधणी करणे, या बाबत आहे.

२. राज्यात सद्यस्थितीत कोलम, कातकरी आणि माडिया गोंड ह्या आदिम जमाती आहेत. कुपोषण, रोगराई, बालमृत्यू, बेरोजगारी यासारखे अनेक प्रश्न या समाजापुढे आहेत. आदिम जमाती समाज उपजीविकेसाठी प्रामुख्याने वन आणि पावसाळी शेतीवर अवलंबून आहेत. याच बरोबर पशुपालनासारखी उपजीविकेची पारंपारिक माध्यमे उपलब्ध आहेत. आदिम जमाती मुख्यत्वे पारंपरिक पद्धतीने शेती करतात. त्यांच्याजवळ या बाबत लागणारे नवीन तंत्रज्ञान व योग्य व्यवस्थापन इ. ची कमतरता दिसून येतो त्यामुळे शेती व शेतीशी निगडित पशुपालन यापासून मिळणारे उत्पादन खूपच कमी असते. सबब, वरील बाबींवर योग्य ते प्रशिक्षण दिले व त्यांची क्षमता बांधणी केल्यास त्यांचे उत्पादन वाढ होण्यास मदत होईल. ह्या दृष्टीकोनातून आदिवासी विकास विभागाने “Training Programme for Agri & Animal Husbandry for PVTGs” हा रुपये ७५.०० लक्ष किमतीचा प्रस्ताव प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प,पांढरकवडा, चंद्रपुर, भामरागड, जव्हार, पेण यांच्या कार्यक्षेत्रातील आदिम जमाती शेतक-यासाठी राबविण्याबाबत केंद्र शासनाकडे प्रस्तावित केला होता. या प्रस्तावास जनजाती कार्य मंत्रालयाने दिनांक २२.०५.२०१७ रोजी आयोजित केलेल्या Project Appraisal Committee (PAC) बैठकीमध्ये सदर योजना सन २०१७-१८ करिता राबविण्यासाठी एकूण रुपये ७५.०० लक्ष इतक्या रकमेच्या प्रस्तावास संदर्भाधिन पत्र क्र १.अन्वये मंजूरी दिली आहे. तसेच संदर्भाधिन शासन निर्णयांन्वये आयुक्त,आदिवासी विकास नाशिक,यांना त्याबाबतचा निधी वितरित केला आहे.

३. आदिम जमाती विकास व संवर्धन या योजने अंतर्गत मंजूर “Training Programme for Agri & Animal Husbandry for PVTGs” हि योजना राबविण्याबाबतच्या मार्गदर्शक सूचनांना मंजूरी देण्याचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधिन होता.

शासन निर्णय-

राज्यातील आदिम जमातींच्या लोकांसाठी कृषि व पशुपालन या बाबत मुलभूत प्रशिक्षण देणे, त्यांना कृषि व पशुपालन याबाबत अद्ययावत तंत्रज्ञान अवगत करणे व त्याबाबत शेतकऱ्यांची क्षमता बांधणी करणे या कार्यक्रमांतर्गत “Training Programme for Agri & Animal Husbandry for PVTGs” ही योजना राबविण्यासाठी एकुण रु.७५.०० लक्ष किंमतीच्या प्रकल्पाच्या अंमलबजावणी करिता मार्गदर्शक सूचनांना या निर्णयाद्वारे सोबत जोडलेल्या परिशिष्ट क्रमांक १ नुसार मंजूरी प्रदान करण्यात येत आहे.

२. सदर योजनेच्या मार्गदर्शक सूचनांनुसार वितरीत तरतूदीच्या मर्यादेत योजना राबविण्याबाबत त्वरीत कार्यवाही आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक यांनी करावी व त्याचे उपयोगिता प्रमाणपत्र आर्थिक व भौतिक अहवालासह शासनास सादर करण्याची दक्षता घ्यावी.

३. हा शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२००१०४११५०११९३२४ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(प्रकाश वाजे)

कक्ष अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा.मंत्री आदिवासी विकास, महाराष्ट्र राज्य, यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
२. प्रधान सचिव, आदिवासी विकास, यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई
३. आयुक्त, आदिवासी विकास, महाराष्ट्र राज्य, नाशिक.
४. उपसचिव, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
५. अपर आयुक्त, आदिवासी विकास, नागपुर, अमरावती व ठाणे
६. प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प पांढरकवडा, चंद्रपुर, भामरागड, जव्हार व पेण
७. निवड नस्ती (का.१९) आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

परिशिष्ट-१

१	योजनेचे नाव	Training Programme for Agri & Animal Husbandry for PVTGs			
२.	योजनेचे प्रस्तावित लाभक्षेत्र	प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प, पांढरकवडा, चंद्रपुर, भामरागड, जव्हार, पेण			
३	वित्तीय तरतुद	अ.क्र.	वर्ष	योजना	निधी (रु.लक्ष)
		१	२०१७-१८	“Training Programme for Agri & Animal Husbandry for PVTGs”	७५.००
४	योजनेतील लाभार्थी संख्या	<p>एकूण १३०० शेतकरी प्रशिक्षणार्थी</p> <p>प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प, पांढरकवडा- ३०० प्रशिक्षणार्थी</p> <p>प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प, चंद्रपुर-२०० प्रशिक्षणार्थी</p> <p>प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प, भामरागड-३०० प्रशिक्षणार्थी</p> <p>प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प, जव्हार- २०० प्रशिक्षणार्थी</p> <p>प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प, पेण- ३०० प्रशिक्षणार्थी</p> <p>वरील लक्षांकात आवश्यकतेनुसार बदल करण्याचे अधिकार आयुक्त , आदिवासी विकास यांना असतील.</p>			
५	प्रशिक्षणाचे घटक	<p>१. एकात्मिक रोग, कीड नियंत्रण व कृषि उत्पादन वाढ</p> <p>२. सेंद्रिय शेती व पद्धती</p> <p>३. मृदा संवर्धन</p> <p>४. शेळी पालन, कुक्कुटपालन व व्यवस्थापन</p> <p>५. दुग्ध व्यवसाय व्यवस्थापन</p> <p>६. कृषि माल प्रक्रिया व विपणन</p> <p>७. जल व्यवस्थापन</p> <p>८. पांढरकवडा प्रकल्पामध्ये असणाऱ्या कुमारी माता यांना कृषि आधारित (Agrow Based) उत्पादन वाढ व रोजगार निर्मितीचे प्रशिक्षण</p>			
६	प्रशिक्षण संख्या	५ प्रशिक्षण			

७	योजनेचा उद्देश हेतू	राज्यातील आदिम जमातीच्या लोकांसाठी, कृषि, पशुपालन या बाबत मुलभूत प्रशिक्षण देणे, त्यांना कृषि व पशुपालन या बाबत अद्ययावत तंत्रज्ञान शिकवणे व त्याबाबत त्यांची क्षमता बांधणी करून त्यांचे उत्पादनात वाढ करणे																							
८	अंमलबजावणी यंत्रणा	संबंधित प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प व कृषि विभाग/कृषि विज्ञान केंद्र (KVK) /आत्मा(ATMA)/ नामांकित संस्था (एनजीओ)																							
९	नियंत्रण यंत्रणा	संबंधित अपर आयुक्त, आदिवासी विकास																							
१०	योजनेचा कालावधी	योजना मंजूर झाल्यापासून १ वर्ष																							
११	योजनेसाठी येणा-या खर्चाचे अंदाजपत्र	कृषि व पशुसंवर्धन प्रशिक्षणासाठी येणाऱ्या खर्चाचे अंदाजपत्रक (१३०० शेतकऱ्यांसाठी) <table><tr><th>अ.क्र.</th><th>बाब</th><th>प्रती शेतकरी खर्च</th><th>एकूण खर्च</th></tr><tr><td>१</td><td>प्रती शेतकरी खर्च (प्रशिक्षण, भोजन व माहिती पुस्तिकेसह)</td><td>५,०००/-</td><td>६५,००,०००/-</td></tr><tr><td>२</td><td>प्रशिक्षणार्थी प्रवास इतर आनुषंगिक खर्च</td><td>७५०/-</td><td>९,७५,०००/-</td></tr><tr><td>४</td><td>सनियंत्रण व मूल्यमापन</td><td>--</td><td>२५,०००/-</td></tr><tr><td></td><td>एकूण</td><td>५,७५०/-</td><td>७५,००,०००/-</td></tr></table>				अ.क्र.	बाब	प्रती शेतकरी खर्च	एकूण खर्च	१	प्रती शेतकरी खर्च (प्रशिक्षण, भोजन व माहिती पुस्तिकेसह)	५,०००/-	६५,००,०००/-	२	प्रशिक्षणार्थी प्रवास इतर आनुषंगिक खर्च	७५०/-	९,७५,०००/-	४	सनियंत्रण व मूल्यमापन	--	२५,०००/-		एकूण	५,७५०/-	७५,००,०००/-
अ.क्र.	बाब	प्रती शेतकरी खर्च	एकूण खर्च																						
१	प्रती शेतकरी खर्च (प्रशिक्षण, भोजन व माहिती पुस्तिकेसह)	५,०००/-	६५,००,०००/-																						
२	प्रशिक्षणार्थी प्रवास इतर आनुषंगिक खर्च	७५०/-	९,७५,०००/-																						
४	सनियंत्रण व मूल्यमापन	--	२५,०००/-																						
	एकूण	५,७५०/-	७५,००,०००/-																						
१२	योजनेच्या अंमलबजावणीची कार्यपद्धती	<p>१) सदरची योजना ही कृषि विभाग/कृषि विज्ञान केंद्र/आत्मा किंवा इतर शासकीय यंत्रणेमार्फत राबविण्यात येईल. शासकीय यंत्रणेने योजना राबविण्याबाबत असमर्थता दाखविल्यास संबंधित प्रकल्प अधिकारी हे नामांकित खाजगी संस्थेमार्फत / NGO मार्फत योजनेची अंमलबजावणी करतील.</p> <p>२) इतर त्रयस्थ खाजगी संस्थेची निवड करवायची असल्यास पुढील बाबी विचारात घेण्यात याव्यात</p> <p>अ) निवड करण्यात येणारी संस्था नामांकित असावी</p> <p>आ) प्रशिक्षणाबाबत किमान ३ वर्षांचा अनुभव असावा.</p> <p>३) सदर योजनेच्या अनुषंगाने संबंधित प्रकल्प अधिकारी यांनी जाहिरात/नोटिस देऊन प्रशिक्षणासाठी इच्छुक लाभार्थी यांच्याकडून अर्ज मागवावेत .</p> <p>४) लाभार्थी निवड समिती मार्फत अटी व शर्ती यांच्या अधीन राहून प्राप्त झालेल्या अर्जाची छाननी करून लाभार्थी निश्चित करतील</p> <p>प्रकल्प स्तरावर लाभार्थी निवडीची समिती-</p> <p>संबंधित प्रकल्प अधिकारी - अध्यक्ष</p> <p>समन्वयक कृषि विज्ञान केंद्र - सदस्य</p>																							

		<p>कृषि विभाग/आत्मा प्रतीनिधी - सदस्य पशुसंवर्धन विभाग प्रतीनिधी - सदस्य सहाय्यक प्रकल्प अधिकारी(विकास)- सदस्य सचिव</p> <p>५) प्रकल्प कार्यालयाने अंतिम निवड झालेल्या लाभार्थी शेतक-यांची यादी निवडल्या गेलेल्या अमलबजावणी यंत्रणेला देतील.</p> <p>६) संबंधित प्रकल्प अधिकारी व निवडली गेलेली अंमलबजावणी यंत्रणा हे घेण्यात येणार्या प्रशिक्षणाची रूपरेखा ठरवतील. व घेण्यात येणार्या प्रशिक्षणाचे विविध टप्पे निश्चित करतील.</p> <p>७) संबंधित अमलबजावणी यंत्रणा प्रशिक्षणाची संक्षिप्त माहिती, प्रशिक्षणाचे रूपरेखा, प्रशिक्षणाचे मौज्यूल, प्रशिक्षणाच्या मूल्यमापणासाठी प्रश्नावली, प्रशिक्षणाचा मूल्यमापन अहवाल (नमूना प्रपत्र), प्रशिक्षणाच्या हजेरी (नमूना प्रपत्र) व प्रशिक्षणाच्या खर्चाचे अंदाजपत्रक, याबाबतचा प्रस्ताव प्रकल्प अधिकारी यांना सादर करतील .</p> <p>८) वर नमूद केलेल्या अंदाजपत्रकातील प्रती शेतकरी खर्चाची मर्यादा महत्तम असून सदर खर्च करावा. प्रत्यक्ष खर्च कमी येत असल्यास लाभार्थी संख्या वाढविण्यात यावी.</p> <p>९) एक प्रशिक्षण सत्र ३० ते ५० शेतकऱ्यासाठी आयोजित करावे</p> <p>१०) योजनेच्या अनुषंगाने उपरोक्त दिलेल्या प्रशिक्षण घटकावर प्रशिक्षण ५ विविध टप्प्यात घेण्यात येईल.</p> <p>११) सनियंत्रण व मूल्यमापनसाठी उपलब्ध असणारा निधी खालील बाबींसाठी वापरण्यात यावा-</p> <p>अ) तपासणी करिता येणारा खर्च इ) प्रकल्पाचे फोटोग्राफ्स, यशोगाथा, ऑडीओ, व्हिडिओ ई. साठी येणारा खर्च.</p> <p>१२) प्रकल्प अधिकारी यांनी प्रशिक्षण कार्यक्रम पूर्ण झाल्यानंतर पूर्णत्वाचा दाखला व फलनिष्पत्ती अहवाल प्राप्त करून आयुक्त, आदिवासी विकास नाशिक यांना सादर करावे. तसेच प्रशिक्षणार्थींची माहिती प्रकल्प स्तरावर जतन करण्यात यावी व कृषि विषयक योजनांचा लाभ देताना सदर लाभार्थ्यांना प्राधान्य देण्यात यावे. तसेच सदर शेतकऱ्यांची यादी कृषि विभाग व संबंधित जिल्हा परिषद यांना देखील देण्यात यावी.</p> <p>१३) प्रकल्पाची छायाचित्रांसह यशोगाथा तयार करणे तसेच योजने विषयी सर्व माहिती उदा. लाभार्थी यादी, योजना फोटो, यशोगाथा, लाभार्थी माहितीचा डेटाबेस इत्यादी अनुषंगीक माहिती आदिवासी विकास विभागाच्या वेबसाईटवर प्रसिध्द करण्याची तसेच सदर माहिती</p>
--	--	--

		<p>वरिष्ठ कार्यालयास सादर करण्याची जबाबदारी संबंधीत प्रकल्प अधिकारी यांची राहिल.</p> <p>१४) प्रकल्प राबवितांना काही तांत्रिक/प्रशासकीय अडचणी आल्यास लक्षांक बदलणे/कमी जादा करणे/लक्षांक वर्ग करणे या बाबतचे अधिकार आयुक्त आदिवासी विकास नाशिक यांना राहिल.</p>
१३	निधी वितरण कार्यपद्धती	<p>सदर योजनेकरिता निधी वितरणाची कार्यपद्धती खालील प्रकारे निश्चित करण्यात येत आहे.</p> <ol style="list-style-type: none"> १. योजनेच्या अंमलबजावणीच्या अनुषंगाने मंजूर झालेल्या रकमेच्या मर्यादेत खर्च करण्याची जबाबदारी अमलबजावणी यंत्रणेची असेल. योजनेसाठी इतर कोणताही अतिरिक्त निधी उपलब्ध करून दिला जाणार नाही याची दक्षता अंमलबजावणी यंत्रणेनी घ्यावी. २. सदर योजनेचा निधी हा आयुक्त, आदिवासी विकास नाशिक यांच्या मार्फत निर्धारित केलेल्या लक्षांकाच्या नुसार संबंधित प्रकल्प अधिकारी यांना वर्ग करतील. ३. सदर निधि प्राप्त होताच तसेच लाभार्थी यादी व अंमलबजावणी यंत्रणा अंतिम होताच प्रकल्प अधिकारी हे योजनेच्या अनुषंगाने प्राप्त निधीच्या ७० टक्के निधी अमलबजावणी यंत्रणेला वर्ग करतील. ४. उर्वरित ३० टक्के निधी प्रशिक्षण पूर्ण झाल्यानंतर व कार्यपूर्णता प्रमाणपत्र सादर केल्यानंतर अमलबजावणी यंत्रणेला वर्ग करतील. ५. योजनेच्या अनुषंगाने झालेल्या खर्चाचा अहवाल वेळोवेळी आयुक्त, आदिवासी विकास नाशिक तसेच संबंधित प्रकल्प अधिकारी यांना सादर करण्याची जबाबदारी अंमल बजावणी यंत्रणेची राहिल.
१४	सनियंत्रण व मूल्यमापन	<p>योजनेच्या अनुषंगाने प्रकल्प स्तरावर खालील समिती मार्फत योजनेचे सनियंत्रण व मूल्यमापन करण्यात येईल</p> <ol style="list-style-type: none"> १) संबंधित प्रकल्प अधिकारी, ए.आ.वि.प्रकल्प - अध्यक्ष २) संबंधित तालुका/जिल्हा कृषि अधिकारी/अधीक्षक - सदस्य ३) अमलबजावणी यंत्रणा प्रतीनिधी - सदस्य ४) संबंधित कृषि विज्ञान केंद्र/ आत्मा प्रतीनिधी - सदस्य ५) संबंधित सहा.प्रकल्प अधिकारी केंद्रीय योजना - सदस्य सचिव <p>➤ योजनेच्या अंमल बजावणीच्या अनुषंगाने करण्यात येणारे कार्य व त्याची प्रगती या बाबत अहवाल शासनास / आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक यांना सादर करण्याची जबाबदारी उपरोक्त समितीस असतील</p>

		<p>➤ योजनेची अंमलबजावणी सुरु झाल्यापासून उपरोक्त समितीची बैठक दर ३ महीन्यांनी आयोजित करावी व सदर बैठकीमध्ये योजनेच्या प्रगतीचा आढावा घेण्यात यावा तसेच योजना अंमलबजावणीमध्ये काही अडचणी असतील तर त्याबाबत आवश्यक कार्यवाही करावी.</p>
१५	योजनेच्या अटी शर्ती	<p>१) प्रशिक्षणासाठी निवडला गेलेला शेतकरी हा आदिम जमातीचा असावा.</p> <p>२) त्याला प्रशिक्षणाची व आवड असावी व शेती करण्याची रुची असावी.</p> <p>३) प्रशिक्षणासाठी लाभार्थ्याची यादी अंतिम करताना योग्य त्या पद्धतीचा अवलंब करावा जर प्रशिक्षणासाठी निर्धारित केलेल्या लक्षांकापेक्षा जास्त लाभार्थ्यांचे अर्ज आले तर प्राधान्य क्रम ठरवून यादी अंतिम करावी.</p> <p>४) योजनेच्या अनुषंगाने निवडला गेलेल्या शेतकऱ्याला संपूर्ण प्रशिक्षणाचे टप्पे पूर्ण करणे बंधनकारक राहील</p> <p>५) योजना राबविण्याची प्रक्रिया सुरु झाल्यापासून योजना राबवून पुर्ण होई पर्यंतचे फोटोग्राफ,सी.डी.,लाभार्थ्यांचे मनोगत इ. आवश्यक त्या कागदपत्रांसह योजना राबविल्याबाबतचे संपूर्ण तपशिल या कार्यालयास वेळोवेळी सादर करणे योजना राबविणाऱ्या यंत्रणेस बंधनकारक राहील</p> <p>६) योजना पुर्ण झाल्यावर खर्चाच्या मुळ पावत्या किवा छायांकित प्रती प्रकल्प कार्यालयास सादर करणे आवश्यक राहील</p> <p>७) निवडलेल्या लाभार्थ्याने काही कारणास्तव नकार दिल्यास त्याची नोंद घेउन प्रतीक्षा यादी तील लाभार्थ्यांना संधी देण्यात येईल</p>
१६	योजनेची फलनिष्पत्ती	<p>आदिम जमातीतील शेतकऱ्यांना कृषि व पशुपालन बाबतीत प्रशिक्षण प्राप्त होऊन क्षमता बांधणी होईल व एकूण उत्पादनात वाढ होण्यास मदत होईल.</p>